

Komentář: 3. Je Putin „opravdovým“ křesťanem?

Abychom porozuměli jeho agresi na Ukrajině, musíme si položit různé otázky.

Komentář

Je Putin „opravdovým“ křesťanem?

Agresivní válka a násilí Vladimira Putina na Ukrajině vynesly do popředí otázky o jeho dlouholetém náboženském vyznání a přiměly [vědce](#) a [novináře](#), aby zpochybnili jeho dobře prodávanou zbožnost a zdánlivě hlubokou oddanost ruské pravoslavné spiritualitě – z nichž poslední je často vyjádřena v jeho hlubokých vazbách k [postsovětskému moskevskému patriarchátu](#).

Při studiu náboženství je již dlouho běžné zpochybňovat, zda kategorie [upřímné](#) nebo *autentické* náboženské víry jsou adekvátní pro analýzu komplexních motivací a jednání stoupenců náboženství nebo věřících.

Když jsou veřejné osobnosti s globálními geopolitickými cíli nábožensky praktikující, [klasifikace](#) skutečné náboženské subjektivity je často pozastavena ve prospěch převzetí určitého druhu šarlatánství nebo duchovně falešných záměrů vybudovaných tak, aby si získali přízeň náboženských komunit.

Naším cílem zde není polemizovat o Putinově osobní víře; spíše se chceme zamyslet nad tím, jak jsou akademické předpoklady o jednotlivých náboženských praktikách a přesvědčeních často analyzovány prostřednictvím kategorií, které obvykle začínají a končí u západních koncepcí toho, co se vnímá jako správná či upřímná spiritualita. Jinými slovy, chceme zpochybnit zpochybňování Putinovy víry.

Ať už náboženští vůdci v USA volají volené představitele k odpovědnosti za předpokládané nesrovnalosti mezi jejich vyznávaným náboženským přesvědčením a jejich legislativními prioritami (např. „pokud je Donald Trump křesťan, jak může upřednostňovat zavírání dětí do klecí?“), nebo neshody ohledně toho, zda křesťanská nacionalistická rétorika se „ve skutečnosti týká“ pohlaví, sexuality nebo rasy.

Představu, že náboženská upřímnost daného politického aktéra je rozpoznatelná a relevantní, je těžké zpochybnit.

Pravděpodobně je to spojeno s důvěrou, že autentická nebo čistá víra může nějakým způsobem sloužit jako kontrola nahých politických ambicí, i když nás [vědci](#) také varují, že považovat dané náboženství za fenomén *sui generis*, který není kontaminován politickými podmínkami, je také často spíše formou mystifikace než skutečností.

Jinými slovy, náboženský projev je hluboce závislý na politických, kulturních a materiálních — tj. „světských“ podmínkách.

V případě současné války Ruska na Ukrajině někteří autoři naznačili, že Putinův pokus zpusťit Ukrajinu je [svatou válkou](#) a že ruský prezident chápe svou imperialistickou roli v globální politice jako téměř Bohem inspirovanou nebo Bohem pověřenou.

Poněkud paradoxně, když je Putinovo individuální přesvědčení umístěno do tohoto veřejného rámce, je často považován za nábožensky motivovaného, ale ne za skutečného věřícího; je viděn jako [zlo](#) nebo [podvodník](#).

Tyto nesrovnalosti navazují na to, jak byl Donald Trump hodnocen [vědci](#) a [médii](#) v posledním desetiletí a obvykle ti, kdo píšou o obou politicích, plně nezkoumali psycho-sociální rozměry jejich religiozity.

Zdá se, že jsme si zvykli věřit, že ti, kteří jsou nejneústupnější ohledně svatosti nacionalistických věcí, jsou, cynicky, sami nejméně čistě náboženští.

Možná je tomu tak i v případě Trumpa, ale pokud se okamžitě rozhodneme pro nálepku *herců se zlými úmysly*, jak to mnozí činí s Putinem, ztratíme ze zřetele potenciální faktory přispívající k jeho politickým činům osobní vírou.

Pokud nebereme vážně, jak náboženství osobně souvisí s Putinovou agendou budování světa nebo jak ji konturuje, pak nám uniká [historická](#) a [teologická](#) podpora, kterou používá k posílení svých nároků na politickou autoritu.

Případ vztahu Vladimira Putina k postsovětskému ruskému pravoslaví ilustruje pokusení hodnotit své náboženské činy těmito termíny *upřímnosti* a *autenticity* – „je Putin skutečně věřící, nebo jen používá náboženskou rétoriku, aby podpořil církevní podporu svého ambice?“ – a omezuje ho.

Netřeba dodávat, že nikdo nemá přístup k vnitřnímu životu druhého a v případě Putina je pověstně neprůhledný, pokud jde o jeho skutečné motivace a přesvědčení.

Přesto Putinovi příznivci naznačují, že jeho veřejné činy zbožnosti – včetně [ponorů bez košile](#) do požehnaných mrazivých vod během svátku Theofany, jeho [poutí](#) na místa, jako je hora Athos, a jeho [údajných pravidelných zpovědí](#) duchovnímu otci – svědčí o jeho osobní zbožnosti, která je řádným politickým a duchovním dědictvím mnoha ruských carů.

Prostřednictvím těchto aktů performativní zbožnosti se Putin teologicky a politicky spojuje s mocí ruských pravoslavných dějin a jejich [jedinečným](#) vztahem ke státní, často monarchické, autoritě. V rámci vnímání [ruské církve a jejích západních obdivovatelů](#), [panovníci](#) jsou často považováni za [svaté](#) a za vesmírné ochránce křesťanstva a jeho [správného vztahu](#) k politické autoritě.

Putinova válka na Ukrajině s nevybíravým bombardováním civilních domů, nemocnic a míst bohoslužeb jistě vede západní média ke spekulacím o tom, jak někdo, kdo se aktivně vydává za křesťana, mohl schválit tak katastrofickou válku.

Odhlédneme-li od [problematického předpokladu, že pokud je člověk skutečně věřící, musí být dobrý](#), můžeme se na oplátku ptát, co Putinova dlouhá historie podpory politiky proti lidským právům v Rusku znamená z hlediska upřímné religiozity.

Koneckonců máme tendenci uznávat hluboké náboženské přesvědčení amerických veřejných osobností, jako je [bývalý viceprezident Mike Pence](#), kteří často podporují mnoho stejných myšlenek proti lidským právům jako Putin.

Vzhledem ke střetu mezi Putinovou performativní zbožností a předsudkovou politikou je přirozené, že ti, kdo jsou znepokojeni jeho činy (včetně invaze na Ukrajinu), zpochybňují narativy o jeho osobní svatosti ve prospěch skeptičtějšího vyprávění, které činí jeho religiozitu jednoduše cynickým trikem, jak napálit trpělivou církev, která utrpěla skutečné trauma v rámci sovětských represí.

Přesto je esencialistické to dělat (*Esencialismus je názor, že určité kategorie (např. ženy, rasové skupiny, dinosaurů, původní Picassova předloha) mají svoji základní realitu nebo pravou povahu, kterou nelze přímo pozorovat* – pozn. red.). Vytváří to domněnky o osobní religiozitě, které jsou někdy nepoznatelné dokonce ani samotným věřícím.

Kromě toho použití západního (pasivně protestantského) koncepčního rámce pro pochopení ortodoxní religiozity oživuje dlouhotrvající orientalistické předpoklady o politické vyspělosti křesťanství mimo Západ.

Západní představitost je utvářena podezřívavostí z apelů Elmera Gantryho na náboženské citění za účelem politického zisku. To se samozřejmě děje na pozadí převážně protestantské tendence, jakkoli

sekularizované, měřit intenzitu či pravdivost religiozity podle upřímnosti věřícího. Tento skepticismus se připojuje k dlouhé tradici politické kritiky týkající se [náboženské víry a praxe](#).

Tato linie kritiky je však zpochybňována, vezmeme-li v úvahu, že v posledních několika desetiletích, a zejména od *perestrojky*, vytvořila Ruská pravoslavná (ortodoxní) církev (ROC) obzvláště propletenou směs [politiky, náboženství, imperiální nostalgie](#) a [smrtící vojenské síly](#) pod záštitou oživení „Svaté Rusi“, a co je znepokojivější, mnohonárodnostního „ruského světa“.

Ruská pravoslavná církev byla v mnoha svých vyjádřeních aktivním účastníkem Putinovy vize globální nadvlády. Patriarcha Kirill není jen ochotným účastníkem nadnárodní expanze ruské moci, kultury a křesťanství – [je spoluspiklencem](#) tohoto světotvorného projektu [víry a politiky](#).

Ale tato záležitost přesahuje její vlastní hierarchii. Od kněží aktivně žehnajících a podporujících [vývoj jaderného arzenálu](#); přes vzývání milovaného svatého Serafima ze Sarova [ve prospěch vojenského odstrašujícího „štítu“ kolem teritoriálních zájmů Ruska](#); přes novější ochotu ze strany moskevského patriarchátu přelíčit invazi na Ukrajinu [do podoby svaté války proti korumpujícím silám bezbožného západního sekularismu](#); se ruská církev aktivně podílela na budování tohoto apokalyptického mýtu.

V rámci tohoto projektu ozbrojené víry je hranice mezi „náboženským“ a „politickou“ téměř nemožné rozeznat, protože ve skutečnosti jsou tyto kategorie samy tak propletené, že jsou neoddělitelné.

Prolínání víry a politiky, v dobrém i zlém, je součástí historie ortodoxního křesťanství. Doktrína [Byzantská symfonie](#). Nacionalismus. Monarchie. V některých ohledech je to sňatek s nesnášenlivostí, který byl prožíván v jednotě s politickými výhodami, náboženské nesvobody, sociálního útlaku a duchovní marginalizace.

Nemůžeme pochopit současné Putinovo zaujetí mocí, aniž bychom pochopili, jak se ruské pravoslavné a politická autorita historicky vyvíjely ve vzájemném napětí – během předrevolučního období, na pozadí Sovětského svazu a v postsovětském okamžiku.

Nemůžeme také pochopit tuto současnou krizi, aniž bychom pochopili, jak byl Putinův nacionalistický světonázor utvářen pravoslavným, vírou, která po staletí zápasila s nacionalismem. Putin a ruská pravoslavná církev jsou zapleteni do teopolitického vztahu spoléhání se a přestavby. Domnívat se, že jeden z nich je ve svých náboženských cílech neupřímný, znamená obecně nepochopit imperiální projekt budování světa ruské pravoslavné církve.

I když by západní komentátoři ROC měli odolat pokušení exotizovat ji přeháněním rozdílů mezi ní a známějšími způsoby křesťanského nacionalismu ve Spojených státech a v Evropě, pravdou je, že jakékoli ostré rozdíly mezi autentickou nebo čistou vírou na jedné straně a cynickou politickou manipulací na druhé straně (nebo jako důsledek mezi upřímným náboženským přesvědčením v protikladu k pragmatickému přivlastňování si pro politické účely) prozrazují druh typického západního protestantského upřednostňování víry před činem, přesvědčení před rituálem, čisté církve před politickým zaplacením.

V případě Ruska a jeho církevních/politických hierarchií tyto dichotomie (*obecně jakékoli rozdělení celku do dvou vzájemně se nepřekrývajících částí* – poz. red.) více zakrývají, než osvětlují.

Na ruské církvi a její aktivní spoluúčasti na Putinově agendě na Ukrajině je zajímavý způsob, který se možná podobá vznikajícím a sílícím formám bílého křesťanského nacionalismu ve Spojených státech a Evropě.

Abychom pochopili, co se děje, musíme překonat jakoukoli naznačenou čistotu náboženského projevu nebo kategorie, které používáme k jeho popisu, abychom pochopili, jak hluboce jsou náboženská

víra, politika a impérium zapleteny do globální geopolitiky.

Konečně nemůžeme vědět, zda je Putin skutečným nebo upřímným křesťanským věřícím, částečně proto, že kategorie pro analýzu víry selhávají tváří v tvář složité postsovětské ruské pravoslavné zkušenosti. A i když nejsme zvyklí, že otázky, co znamená „věřit“ přestávají být akademickými a stávají se záležitostmi života a smrti, v tyto dny na nás dopadají.

SARAH RICCARDI-SWARTZ A ROBERT SALER

[Religion Dispatches](#)

Sarah Riccardi-Swartz

Dr. [Sarah Riccardi-Swartz](#) je postdoktorandkou projektu [Recovering Truth: Religion, Journalism and Democracy in a Post-Truth Era](#) financovaného Luce v Centru pro studium náboženství a konfliktů na Arizona State University.

Její práce je podporována také její účastí jako Senior Fellow v projektu „Orthodoxy and Human Rights“, sponzorovaném Centrem ortodoxních křesťanských studií Fordhamské univerzity a štědře financovaným Henry Luce Foundation a Leadership 100. Antropoložka, učenec amerického náboženství, a vystudovaná dokumentaristka se specializuje na sociální politiku, média, rasu a

ortodoxní křesťanství.

Je autorkou knihy [*Mezi nebem a Ruskem: Religious Conversion and Political Apostasy in Appalachia*](#).

Robert Saler

Dr. **Robert Saler** je profesorem výzkumu náboženství a kultury a proděkanem pro hodnocení na křesťanském teologickém semináři v Indianapolis, IN. Je autorem čtyř knih a několika odborných článků o náboženství a kulturní estetice.

-van-

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Síť víry](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj Baptisté - Síť víry](#)